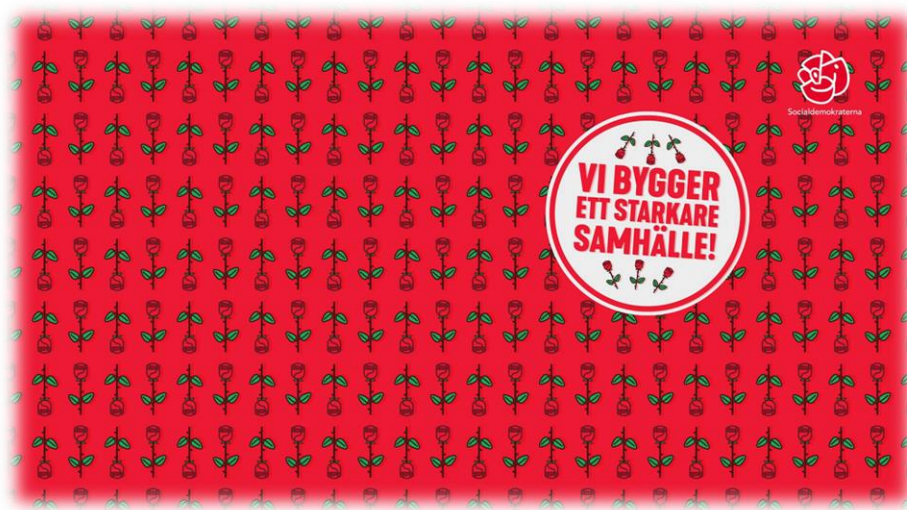

VI BYGGER ETT STARKARE SAMHÄLLE

BUDGET 2020 Plan 2021–2022

Socialdemokraterna i Västra Götalandsregionen

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	2
Bakgrund.....	4
Förord	5
Vår politik.....	7
Jämlik och jämställd hälso- och sjukvård.....	9
Slut hälsoklyftorna.....	10
Folkhälsa	11
Tillgången till hälso- och sjukvården måste förbättras	13
Våra medarbetare.....	15
Regionutveckling	18
Ny regional utvecklingsstrategi 2021 – 2030	18
Tillväxt	18
Arbetsmarknad	18
Miljö och klimat	19
Kollektivtrafik.....	21
Infrastruktur.....	21
Kultur.....	22
Ledning och styrning	24
Stöd- och serviceverksamheter.....	26
Övriga verksamheter.....	27
Ekonomi	28
Finansiella mål	28
Skattesatsen.....	28
Utveckling av skatteunderlag och skatteintäkter.....	29
Effektivitetskrav	29
Löne- och prisutveckling	29
Resursfördelningsmodellen	29
Ramförändringar – tillskott, avdrag och finansiering	30
Regionfullmäktige	30
Regionstyrelsen/kommittéerna	30
Personalutskottet	30
Hälso- och sjukvårdsstyrelsen.....	30
Hälso- och sjukvårdsnämnderna	31
Patientnämnd.....	31
Arkivnämnden.....	31
Fastighetsnämnden	31

Servicenämnden	31
Nämnd för Hälsan och stressmedicin	31
Regionutvecklingsnämnden	31
Miljönämnden.....	31
Kollektivtrafiknämnden.....	32
Kulturnämnden.....	32
Moderförvaltningen.....	32
Koncernbanken.....	32
Investeringsram.....	32
Resultat	32
Regionbidrag	33
Förslag till beslut.....	34
Resultaträkning	35
Balansräkning.....	36

Bakgrund

I enlighet med kommunallagens 11 kap, 5 § så ska regionen varje år upprätta en budget för nästa kalenderår. Budgeten ska också innehålla en plan för ekonomin för en period av tre år där budgetåret alltid ska vara periodens första år.

Socialdemokraternas inriktning är att genom en aktiv och konstruktiv oppositionspolitik bidra till en positiv utvecklingen i regionen. Från socialdemokraternas sida är färdriktningen tydlig. Vi kommer att slå vakt om de bärande socialdemokratiska idéerna om en solidarisk välfärdsmodell, där bland annat förutsättningar för jobb, samt god och jämlik hälso- och sjukvård utgör viktiga delar.

Förord

I tidigare förord till våra budgetar så har vi beskrivit våra tankar för regionen i stort och det kommer vi att göra även i denna budgeten. Men jag vill redan nu lyfta den viktigaste frågan för oss i budget 2020: Tillgängligheten till vården. Att råda bukt på den försämrade tillgängligheten, överbeläggningarna, de långa väntetiderna på akuterna och alla oacceptabla köer till vården är för oss socialdemokrater den viktigaste frågan för att nå en jämlik vård.

Västra Götaland är på många sätt en bra region att leva i. Tillväxten är hög, sysselsättningen ökar och ungdomsarbetslösheten är rekordlåg. Men det finns också klyftor – mellan fattiga och rika, mellan stad och land, mellan ”gamla” och nya svenskar. Den socialdemokratiska politikens viktigaste insats, såväl i riksdagen som i regioner och kommuner, är att utjämna dessa ojämlika villkor. Det gäller särskilt den påverkbara ohälsan. Vårt mål att sluta hälsoklyftorna inom en generation står fast. Målet når vi genom att investera för framtiden, inte minst i barns och ungas hälsa och möjligheter.

Att rusta samhället och sjukvården också för nutidens utmaningar är viktigt för att nå ett jämlikt samhälle. Det gäller såväl Västra Götalandsregionen som Sverige som helhet. När gruppen äldre blir allt större ställs ökade krav på sjukvården, både vad gäller tillgänglighet som kvalitet. Även barnafödandet ökar och med det behöver även omsorgen om barn och unga ökade resurser. Vi är också inne i en viktig fas där vi på bästa sätt ska göra vägen in i det svenska samhället så enkel som möjligt för alla dem som flytt krig och förföljelse, och som fått en fristad i Sverige. För att klara dessa utmaningar krävs att stat, regioner och kommuner arbetar tillsammans och skapar ett så sömlöst omhändertagande som möjligt, inte minst inom vården och omsorgen. Det skapar trygghet och tilltro till samhället och lägger grunden för den framtidstro och optimism hos människor som är nödvändiga för att driva samhällsutvecklingen framåt.

Västra Götalandsregionen har haft en mycket stark ekonomisk utveckling de senaste åren, mycket tack vare de mångmiljardtillskott som kommit i form av ökade stadsbidrag från den socialdemokratiskt ledda regeringen. Tyvärr har dessa pengar inte kommit sjukvården till del i den omfattning som de borde. Till följd av detta har vi de senaste åren sett en utveckling som är djupt oroande: försämrad tillgänglighet, överbeläggningar, långa väntetiderna på akuterna och oacceptabla köer till vården. Sjukhusen har stora svårigheter att nå sina mål samtidigt står de inför besparingar och personalneddragningar som följd, tvärt emot vad sjukvården behöver. Det är en negativ spiral som måste brytas. Sjukvården måste få de ekonomiska muskler som krävs för att vända den negativa utvecklingen. Den första och kanske allra viktigaste åtgärd som måste till är satsningar på vårdpersonalen.

Västra Götalandsregionen är en av landets största arbetsgivare, med drygt 53 000 anställda. Av dem jobbar närmare 80 procent i sjukvården. De är den svenska välfärdens ryggrad; utan dem faller vården samman. Det förpliktar därför som arbetsgivare att se till att medarbetarna har så bra förutsättningar som möjligt att utföra sitt arbete, att de trivs, mår bra och vill fortsätta sitt värdefulla arbete. Där är vi inte i dag. Vi ser istället hög personalomsättning och oroande ohälsotal, till följd av ökad press på personalen. Trivseln minskar och kritik mot arbetsmiljö och löner växer. Många duktiga medarbetare väljer att lämna sjukvården, och samtidigt är tillgången på ny personal allt mer begränsad.

Socialdemokraterna vill se förbättringar som gynnar både personal och patienter. Det handlar om bland annat om mindre administration, konkurrenskraftiga löner, fler arbetskamrater och bättre scheman som ger tid för återhämtning och gör att fler orkar jobba heltid. Vi vill också ge större handlingsutrymme för medarbetarna, genom mindre detaljstyrning. Det behövs om målet att bli Sveriges bästa arbetsgivare ska nås.

Vi gläds åt att flera av de satsningar vi har tagit initiativ till – och som nu är en del av framtidens omställning av sjukvården – börjar ge resultat, bland annat mobila sjukvårdsteam. Nu tas ytterligare steg för att ställa om och förbättra vården för både personal och patienter, genom att öka närheten till den vård vi behöver ofta, koncentrera specialiserad vård för ökad kvalitet och använda den digitala tekniken på ett bättre sätt. Det är

viktigt att omställningen tar fart och inte hamnar i långbänk. Vi socialdemokrater är ett starkt ansvarsbärande parti, med vilja till breda politiska lösningar. Men vi är inte beredda att kompromissa kring jämlikhet och rättvisa villkor.

Vårdens pengar ska användas till att skapa kvalitativ vård för alla. Vi måste utveckla vår egen sjukvård och komma bort från dyrköpta marknadslösningar. Vi behöver stärka vår egen organisation och slippa att belasta såväl patienter som verksamhet och ekonomi inhyrd personal.

En ytterligare viktig förutsättning för jämlika villkor för invånarna är en väl fungerande kollektivtrafik i hela regionen. Målet är att alla i Västra Götaland ska kunna resa billigt och miljövänligt dit där jobb och skolor finns, och ändå bo och leva där de själva vill. Vi behöver därför ytterligare stärka kollektivtrafiken med pålitliga och snabba alternativ för resor till jobb, studier, nöjen och kulturupplevelser i hela regionen.

Efter en lång tid så kunde riksdagen i januari äntligen välja Stefan Löfven till statsminister och en regering kunde utses. Underlaget för regeringen bygger på den s.k. januariöverenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centerpartiet och Liberalerna. De 73 punkterna i avtalet lägger grunden för den statliga ekonomiska politiken under mandatperioden och kommer att påverka regionen till stora delar.

Helén Eliasson

Regionråd i opposition

Gruppledare för Socialdemokraterna i Västra Götalandsregionen

Vår politik

Socialdemokraterna i Västra Götaland ser som sin uppgift att skapa förutsättningar för fler jobb och en jämlik hälso- och sjukvård av högsta kvalitet, som ges efter behov. Utbildning, jobb och god hälsa skapar förutsättningar för ett gott liv. En jämlik hälsa går dock aldrig att nå i ett ojämlikt samhälle. Därför är hälso- och sjukvårdspolitiken en central del av en samlad välfärdspolitik som strävar efter att stänga klyftorna mellan människor i Sverige.

Ojämlighet skapar ohälsa. Att sluta de påverkbara hälsoklyftorna handlar om ett samhällsprojekt som är tätt förknippat med socialdemokratins mål om ett samhälle utan klasskillnader, om jämlikhet och om individens frihet och oberoende. Jämlik hälsa går inte att värdera i kronor och ören; det är en fråga om alla människors lika värde.

God och jämlik hälsa är för Socialdemokraterna i Västra Götalandsregionen faktorer som visar hur samhället utvecklas. Det är ett mål som kräver låg arbetslöshet, bra utbildning och goda livsvillkor.

Vi ser som vår självklara uppgift att sluta de samhälls- och andra klyftor som hindrar människor eller välfärden att utvecklas. Detta fokus utgör grunden för vår politik och också för detta budgetförslag för Västra Götalandsregionen.

Livet är gott i Västra Götaland

Västra Götaland är ett dynamiskt och expansivt område. Här finns ett Sverige i miniatyr – från stora internationella bolag till små lantbruk, från storstadens intensiva puls till småsamhällen i glesbygd. Mångfalden av människor, som under århundraden befolkat och berikat vårt samhälle, och näringar skapar vår framtid och förutsättningar för fortsatt utveckling. Det är allas vårt ansvar att bidra till att förstärka denna utveckling och ge alla jämlika möjligheter att ta del av det goda i livet. Det är när jämlikheten är som störst som samhället är som starkast. Därför ska samhällets stöd finnas nära till hands när individen mest behöver det. Alla tjänar på att var och ens dröm blir verklighet.

Frihet, rättvisa och solidaritet

Socialdemokratin är en frihetsrörelse. Vi tror på människors lika värde och politikens möjlighet att bidra till att varje individ får möjlighet att förverkliga sitt livsprojekt. Vi tror på en generell välfärdsmodell som är gemensamt ägd, rättvist fördelad och demokratiskt styrd. Ålder, kön, sexuell läggning, funktionsnedsättning, härkomst, trosuppfattning eller storlek på plånboken får aldrig avgöra jämlik tillgång till den offentliga välfärden. Att eftersträva en jämlik hälsa i hela befolkningen är därför en självklar politisk målsättning för den socialdemokratiska välfärdspolitiken. Vi anser därför att de mänskliga rättigheterna ska genomsyra all verksamhet, så även Västra Götalandsregionen. Detta arbete ska fördjupas så att alla människor får sina grundläggande behov och rättigheter tillgodosedda. Från den första januari 2020 blir barnkonventionen svensk lag. Vi vill att barnperspektivet ska genomsyra allt beslutsfattande i regionen och att regionen aktivt arbetar tillsammans med kommunerna och andra samhällsaktörer för att stärka och uppfylla intentionerna såväl vad gäller de mänskliga rättigheterna som barnkonventionen.

Mål:

- Vården ska vara tillgänglig. Att råda bukt på den försämrade tillgången till vård, överbeläggningarna, de långa väntetiderna på akuterna och alla oacceptabla köer till vården är för oss Socialdemokrater den viktigaste frågan för att nå en jämlik vård.
- En sjukvård som är jämlik, jämställd och likvärdig och ges efter behov
- Att Västra Götalandsregionen aktivt agerar för och söker samarbeten i syfte att stärka intentionen i FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna
- Att Västra Götalandsregionen implementerar och aktivt agerar för att uppfylla barnkonventionen och låter denna genomsyra all sin verksamhet

- Att Västra Götalandsregionens samtliga verksamheter bidrar till att sluta ekonomiska och sociala klyftor och bidrar till framtida generationers rätt till en god levnadsmiljö
- Att den mänskliga påverkan på klimatet stoppas och målet med ett fossilfritt Västra Götaland 2030 prioriteras
- Att en strategisk regional utveckling bidrar till fler jobb och möjlighet till ökad utbildningsnivå
- Att en effektiv, tillgänglig och prisvärd kollektivtrafik fortsätter att utvecklas i hela regionen
- Att fria och stimulerande kulturskapande verksamheter bidrar till att utjämna och förena olika livsvillkor, inte minst för barn och unga
- Att det finns möjligheter för alla människor, oavsett förutsättningar, att delta i samhällslivet genom ökad tillgänglighet och öppenhet

Jämlik och jämställd hälso- och sjukvård

I dagens Sverige ser vi stora skillnader i hälsa hos befolkningen. Barn som växer upp med föräldrar med kortare utbildning får oftare sämre hälsa senare i livet jämfört med de barn som växer upp i familjer med längre utbildning. För oss socialdemokrater är det oacceptabelt att hälsa ska vara en klassfråga, och därför behövs reformer för att motverka denna negativa utveckling.

För en god hälsa krävs hälsofrämjande arbetssätt och samverkan på alla nivåer inom hälso- och sjukvården. Det ska inte spela någon roll vilken bakgrund man har för att kunna få en god livskvalitet.

Det är viktigt att satsa på förebyggande arbete för att i den mån det är möjligt undvika sjukdom. Vi socialdemokrater vill göra en satsning riktad till alla invånare i regionen för att öka kunskapen kring hur man förebygger ohälsa och främjar hälsa, såväl fysisk som psykisk.

Psykisk ohälsa är en av samhällets stora utmaningar. Vi vill se en utvecklig där berörda regionala verksamheter, såsom primärvård, barn- och ungdomspsykiatri och habilitering, samverkar med skola, socialtjänst, försäkringskassa, polis och civila samhället. Detta i syfte att i tid sätta in de insatser regionen kan göra för att främja psykisk hälsa.

Det finns en stor variation och utmaning när det gäller läkemedelskostnader. Det har en stor påverkan på hälso- och sjukvården och därför behöver vi fortsätta följa utvecklingen i regionen, och även följa förutsättningarna i statsbidragen.

Hälso- och sjukvården står inför omfattande utmaningar, vilket kräver långsiktiga, både verksamhetsmässiga och finansiella lösningar i bred politisk enighet.

Slut hälsoklyftorna

De påverkbara hälsoskillnaderna ska slutas inom en generation. För att nå dit krävs ett metodiskt, konsekvent och långsiktigt arbete samt uthållighet. Hälso- och sjukvården måste ställa om till ett mer förebyggande arbetssätt där de olika delarna av vården inom regionen samverkar med kommunerna i högre grad.

Det är hela samhällets ansvar att barn och unga får en bra uppväxt. Därför måste vi tillsammans ta oss an de utmaningar som finns för att alla barn och unga ska få samma förutsättningar. Ett prioriterat område är att alla ska få likvärdiga förutsättningar i skolan. I dag vet vi att det finns ett samband mellan fullföljda studier och ett framtida gott och hälsosamt liv. För att främja hälsa hos barn och ungdomar ska dessutom alla verksamheter i Västra Götalandsregionen arbeta i enlighet med FN:s barnkonvention.

Mål:

- De påverkbara hälsoklyftorna ska slutas inom en generation
- Alla ska ha tillgång till en jämlik hälso- och sjukvård
- Barnrättsperspektivet ska belysas i alla politiska beslut

Uppdrag:

- Utför en kartläggning för att säkerställa en jämlik vård
- Säkerställ att vården är lättillgänglig och erbjuds utan onödiga väntetider
- Kunskapen om kvinnors hälsa och ohälsa ska prioriteras och stärkas

Folkhälsa

För att uppnå en god hälsa är det en förutsättning att dels minska de bakomliggande faktorer som orsakar sjukdom samtidigt som man lyfter fram de faktorer som förbättrar människors hälsa.

Internationellt sett har befolkningen i Västra Götaland en god hälsa, hög levnadsnivå samt en hög förväntad livslängd. Trots detta är de sociala skillnaderna i folkhälsa betydande, och samma positiva utveckling som ses i befolkningen som helhet saknas för många grupper. Inom vissa begränsade geografiska områden mår invånarna betydligt sämre och har lägre förväntad livslängd jämfört med snittet för Västra Götaland. Att ha tillgång till en jämlik och nära vård i hela regionen är därför avgörande och en viktig förutsättning för att sluta hälsoklyftorna. För att nå en jämlik hälsa krävs riktade reformer och ett brett samarbete i samhället.

Västra Götalandsregionen ska aktivt arbeta tillsammans med kommunerna och andra samhällsaktörer, för att hitta gemensamma prioriteringar som stärker invånarnas hälsa och därmed den sociala hållbarheten.

För oss socialdemokrater är det viktigt med en jämlik tandhälsa. Munhälsan i regionen är generellt god, men det finns stora klasskillnader. Vi socialdemokrater vill att särskilt fokus ska läggas på att minska ojämlikheten i tandhälsa hos barn, ungdomar, personer med funktionsnedsättning samt äldre. Vår målsättning är att tandvården på sikt ska bli en del av det nationella sjukvårdssystemet.

Under de senaste decennierna har den psykiska hälsan försämrats avsevärt hos i stort sett alla åldrar. Tidiga insatser är avgörande för att främja barns hälsa, trygghet och utveckling. Familjecentraler kan samordna insatser inom hälsa samt ge socialt stöd för både barn och vuxna. Barn som mår dåligt i skolan riskerar att slussas runt utan att få den hjälp de behöver. Vi ser även att det finns ett glapp för våra unga vuxna och studenter som har ett mer omfattande vårdbehov än vad som kan erbjudas på ungdomsmottagningarna och vårdcentraler.

Vi vill se en kraftsamling för att säkerställa att folkhälsoarbetet inkluderar alla barn, unga samt vuxna som lever med funktionsnedsättningar. Vi vet att människor med funktionsnedsättningar är överrepresenterade när det gäller psykisk ohälsa samt att känna delaktighet och inkludering i samhället, vilket är en central hälsofråga. Därför är det viktigt att höja den allmänna kunskapen och medvetenheten inom området för att nå de folkhälsopolitiska målen och en jämlik hälsa

För att få ett hälsosamt åldrande behövs social gemenskap, meningsfull sysselsättning och goda levnadsvanor. Det är viktigt att uppmärksamma psykisk ohälsa hos äldre.

Vi socialdemokrater vill öka kunskaperna kring den psykiska ohälsan och integrera arbetet mer mellan olika verksamheter, såväl regionala som kommunala, för att sätta varje enskild människas behov i centrum.

Cancersjukdomar är en av vår tids stora hälsoproblem. Det finns viktiga insatser att göra för att såväl förebygga som åtgärda i tid och därmed minska dödlighet och öka livskvalitet. Utöver nationella satsningar på cancersjukdomar hos barn, kvinnor och mot hudcancer (malignt melanom) vill vi också se åtgärder för att upptäcka prostatacancer i tid. Här är ett allmänt PSA-provprogram en väg att gå. Det finns även anledning till att se över vaccinationsprogrammet för HPV att även innefatta pojkar.

Mål:

- Genom förebyggande och hälsofrämjande insatser skapa förutsättningar för en jämlik hälsa hos alla
- Alla barn ska ha möjlighet till en fullföljd studiegång
- Alla ska ha rätt till en god munhälsa

Uppdrag:

- Etablera och utveckla familjecentraler i alla kommuner
- Etablera fler mottagningar för unga vuxna med psykisk ohälsa
- Inför avgiftsfria besök för unga till läkare och psykolog på ungdomsmottagningar
- Utveckla ett kunskapscentrum för personer med omfattande funktionsnedsättning
- Utveckla metoder för att snabbare uppmärksamma psykisk ohälsa hos äldre
- Ge Folk tandvården ett ökat uppdrag att arbeta hälsofrämjande och förebyggande
- Inför avgiftsfria besök hos tandhygienist för personer 65 år och äldre
- Inför ett PSA-provprogram för män mellan 50 och 74 år
- Se över HPV-vaccinationsprogrammet för att även innefatta pojkar

Tillgången till hälso- och sjukvården måste förbättras

Dagens omotiverade väntetider till vård är oacceptabla. Som patient ska du kunna känna dig trygg med att du får en vård av hög kvalitet när det behövs. För oss socialdemokrater är det av största vikt att en god vård av hög kvalitet ska ges utan onödig väntan till första kontakt med hälso- och sjukvården, såväl diagnostik, behandling som rehabilitering. För att komma till bukt med tillgången till vård krävs krafttag genom stora satsningar på personalen och deras arbetsvillkor. Det behövs även stabila och långsiktiga planer för att säkra tillräckligt antal vårdplatser, vilka är en förutsättning för att komma ner i rimliga väntetider på akutmottagningarna. En grundförutsättning är långsiktiga ekonomiska villkor anpassade efter befolkningens vårdbehov.

Regionen behöver utveckla sin styrning och ekonomiska ersättningsmodeller för att bättre kunna samla regionens verksamheter och förbättra tillgången till hälso- och sjukvård. Primärvården ska vara invånarnas naturliga första kontakt med vården. Det förutsätter god tillgång till primärvård i hela regionen. För att uppnå detta krävs utveckling av digital teknik inom vården.

Den vård som invånarna behöver ofta ska finnas nära och vara lätt att nå. För att få en kontinuitet i vården är det viktigt att erbjuda en fast vårdkontakt. Primärvården ska i samverkan med en utbyggd hemsjukvård kunna erbjuda god tillgång till vård dygnet runt. De mest sjuka och utsatta grupperna i samhället ska prioriteras och ges ett särskilt anpassat omhändertagande. För dessa grupper är det extraviktigt med en sammanhållen vård. Primärvården ska fungera som ett nav och ha helhetsansvaret för invånarna. Alla har rätt till en tydlig information om aktuella väntetider och vilken vård som erbjuds. Viss vård kommer att behöva koncentreras för att ge bästa möjliga kvalitet.

Alla har rätt till en tydlig information om aktuella väntetider och vilken vård som erbjuds. Genom exempelvis tjänstedesign¹ kan vi förenkla patienternas väg genom vården. Viss vård kommer att behöva koncentreras för att ge bästa möjliga kvalitet.

Många patienter som söker sig till akutmottagningarna skulle kunna få tillgång till en god vård inom primärvården och på så sätt slippa den oro och väntan som besöket på sjukhus oftast innebär. Genom att etablera fler sjukvårdsteam med läkarmedverkan kan fler människor få rätt vård i hemmiljö. En välfungerande ambulanssjukvård är en förutsättning för en god akutsjukvård. Idag råder ojämlika villkor för akuta vårdinsatser i regionen. Det innebär att det kan ta lång tid att komma till kvalificerad vård om man befinner sig på fel ställe. Alla ska känna sig trygga med att kunna komma till vården snabbt när man verkligen behöver det. Vi vill säkerställa en trygg ambulansverksamhet oavsett var man bor, inte minst på landsbygden. Satsningen kan även innebära akutbilar inom psykiatrisk vård.

Köer som uppstår på akutmottagningarna beror till stor del på brist på tillgång till vårdplatser. När du blir sjuk ska det finnas vård att få, och om det är akut sjukhusvård som krävs är det en förutsättning att det finns tillräckligt med vårdplatser. Vi socialdemokrater ska aktivt arbeta för att minimera överbeläggningar och placering av patienter på andra avdelningar. Oavsett var du bor i Västra Götalandsregionen, stad eller land, så ska du ha tillgång till en bra vård av hög kvalitet utan onödig väntan.

Forskning och utveckling (FoU) är vårt främsta verktyg för att möta framtidens utmaningar. Här behövs både bredd och spets genom den forskning som bedrivs inom universitetssjukhuset, men även det forsknings- och utvecklingsarbete som bedrivs i den breda operativa verksamheten inom bland annat tandvård, primärvård och habilitering. När regionen utför regiongemensamma eller riksvårdsuppdrag krävs långsiktig och hållbar finansiering. Vi ser med oro på den utveckling som skett vid exempelvis Drottning Silvias barn- och ungdomssjukhus. Här krävs det särskilda åtgärder.

---

¹ Tjänstedesign innebär att planera och organisera både människor, infrastruktur, kommunikation och andra komponenter kring en tjänst för att förbättra dess avseende. Syftet är att förhöja personens upplevelse av tjänsten. Genom att utforma en tjänst efter personens behov blir den användarvänlig och relevant utifrån personens perspektiv.

Mål:

- Vården ska ges i tid, väntetider till besök och behandling ska kortas
- Tillgång till vården inom barn och ungdomspsykiatri ska förbättras, och samverkan mellan aktörer utvecklas
- Den vård som invånarna behöver ofta ska finnas nära
- Koncentration av vård för bättre kvalitet
- Människor med stora vårdbehov ska garanteras en välfungerande och sammanhållen vård
- Tydlig och anpassad information ska finnas om var och vilken vård som erbjuds samt förväntad väntetid
- Digitala vårdtjänster ska utvecklas och användas för patienters bästa
- Säkerställa en tillgänglig barnsjukvård i hela regionen

Uppdrag:

- Tillgodose invånarnas tillgång till jämlik och nära vård efter behov i både tätort och landsbygd
- Inför avgiftsfria besök hos sjuksköterska inom primärvården för personer 65 år och äldre
- Sjukvårdsteam med läkarmedverkan ska finnas under dygnets alla timmar
- Fler av primärvårdens kvälls- och helgöppna mottagningar lokaliseras i anslutning till sjukhusens akutmottagningar
- Säkra tillräckligt antal vårdplatser
- Skapa en trygg och säker övergång från sjukhusvård till hemsjukvård
- Öka regionens anslag till verksamhetsnära forskning
- Utveckla de ekonomiska styrmodellerna för att förbättra tillgången till hälso- och sjukvård
- Revidera vårdval rehab så att förutsättningar för kostnadskontroll samt adekvat behovsstyrning skapas

Våra medarbetare

Västra Götalandsregionen är en av landets största arbetsgivare och erbjuder många olika typer av intressanta och utvecklande arbeten för anställda. Det är en offentlig och skattefinansierad verksamhet som ska leverera välfärd av högsta kvalitet och ska därför vara en förebild för andra arbetsgivare, med arbetsplatser som erbjuder en bra arbetsmiljö, utvecklande arbete och hög delaktighet för de anställda. Vi vill att kollektivavtal ska krävas vid all upphandling och att upphandlingarna utformas så att det finns möjlighet att följa upp och ställa detta krav på underentreprenörer i alla led.

Inom vissa verksamheter upplever dock anställda en hård arbetsbelastning och för tungt ansvar. Det leder till ökade sjukskrivningar, särskilt i de kvinnodominerade yrkesgrupperna. Detta är tydliga signaler om att arbetsmiljön och arbetets villkor måste förbättras. Västra Götalandsregionen ska ligga i framkant i arbetsmiljöarbetet. Vi vill därför se en regional satsning på hälsofrämjande ledarskap. Ett bra ledarskap är viktigt för en fungerande organisation. Det behövs därför också insatser på chefsnivå, inte minst stöd för första linjens chefer, som har en utsatt position. Vi vill ha en stärkt introduktion för chefer samt fortlöpande kompetensutveckling, med fokus på arbetsmiljön. Det är också viktigt att arbetsmiljöaspekter beaktas vid all ny-, om- och tillbyggnad, därför ska Västfastigheter alltid samverka med Hälsan och stressmedicin.

Den alltför höga personalomsättningen är ett stort problem, som måste motverkas med kraftfulla åtgärder. För att skapa goda arbetsvillkor måste personalen ha tillräckligt många kollegor, och kollegor med rätt kompetens. Åtgärder som t ex utglesad helgtjänstgöring kan öka attraktiviteten för att arbeta på våra sjukhus. Större möjlighet måste därför ges för sjukhusen att anpassa arbetstiderna. De senaste årens underbudgetering av framförallt sjukhusen har lett till ytterligare belastning och nya sparkrav. Vi vill att konsekvenserna för personalen, till följd av sparkraven, noga följs upp.

Heltid ska vara norm i våra verksamheter. Vi ser med tillfredsställelse att de ofrivilliga deltiderna minskar, men oroas över den fortsatt stora andelen frivilliga deltider. Några av dem använder sin lagstadgade rätt, t ex föräldraledighet och studieleidighet, men många väljer att gå ner i tid på grund av arbetets tyngd. Vi vill att arbetsvillkoren förbättras och att åtgärder vidtas så att fler orkar, kan och vill arbeta heltid.

Lönen är en viktig faktor för att nå målet med full bemanning. Många års målmedvetet arbete för att utjämna osakliga löneskillnader har gett resultat. Men dagens löner i sjukvården behöver också bli konkurrenskraftiga. Vi behöver därför lyfta vårdlönen generellt och vill att regionen ska en handlingsplan med tydliga steg för hur vårdlönen ska kunna höjas till minst riksgenomsnittet. Vi ser också gärna att natt-, kvälls- och helgarbete premieras särskilt i löneöversynen, men hur och till vilka nivåer är upp till förhandlande parter att avgöra, helt enligt den förhandlingsordning som är grundläggande för den svenska modellen. Framförhandlade ersättningar ska regleras i kollektivavtal med respektive fackförbund.

Det finns också grupper som släpar efter extra mycket. Därför föreslår vi en särskild låglönesatsning. Vi vill också se att karriärutvecklingsmodeller tas fram för alla yrkesgrupper och att dessa tydligt kopplas till löneutvecklingen.

Stafettläkare och annan inhyrd vårdpersonal ska fasas ut. Hyrpersonal ska vara en tillfällig nödlösning och inte, som nu, en permanent del av verksamheten. Att fasa ut hyrpersonalen ställer ökade krav på förmågan att rekrytera personal. Det gäller särskilt kvalificerad vårdpersonal i den nära vården på landsbygd och mindre orter, där personalbristen är stor. Vi vill därför ha ett gratifikationssystem för dem som aktivt söker sig till vårdcentraler utanför tätorter och större städer. Vi vill också se personalpooler, med vårdutbildad regionanställd personal, som kan täcka upp när brist uppstår i verksamheten.

Regionens HR bör också, i enlighet med den S-motion som antagits av regionfullmäktige, i ökad utsträckning arbeta med "tandemrekrytering" och skapa rutiner och kontakter för detta.

För att ytterligare stärka medarbetares anställningstrygghet bör kraven i LAS § 6 A, om verksamhetsövergång, användas vid upphandling och övriga förändringar av huvudmannaskap för verksamheten, när så

är möjligt.

Vårdpersonalens arbetstygnd har på senare år ökat, inte minst på grund av att arbetsuppgifter som inte är direkt patientknutna har lagts på dem. Det behövs en ordentlig ökning av antalet anställda inom servicefunktionerna för att dels avlasta sjukvårdspersonalen, dels renodla vårdarbetet. Vi behöver också i större utsträckning än i dag ta vara på anställdas kompetenser. Dels för att ge personalen ett intressantare arbetsinnehåll, dels för att öka flexibiliteten och minska sårbarheten i personalgrupperna. Det gäller till exempel att delegera lämpliga uppgifter från läkare till sjuksköterska, från sjuksköterska till undersköterska och att komplettera psykologer med kuratorer, psykoterapeuter m.m.

Uthållighet krävs för att nå och rekrytera nya medarbetare. Betald yrkesintroduktion för sjuksköterskor och undersköterskor möjliggör en bra start för nyutexaminerade och behöver utvidgas till fler yrkesgrupper. Det finns också möjligheter att anställa personer med ekonomiskt stöd från Arbetsförmedlingen för att minska arbetslösheten och stärka kompetensförsörjningen. Västra Götalandsregionen behöver utveckla sitt arbete kring att anställa medarbetare via traineetjänster samt yrkesintroduktionsanställning. Likaså behöver regionen utöka möjligheterna att anställa människor med funktionsvariationer. För att klara det krävs handledare. Vi vill därför införa handledaranställningar för medarbetare, på heltid eller i kombination med arbete/pension. Äldre medarbetare har värdefull erfarenhet och kompetens som behöver tas tillvara.

Det behövs att fler väljer att studera på omvårdnadsprogrammet, om behovet av undersköterskor, mentalskötare och barnsköterskor ska kunna lösas. I Västra Götalandsregionens fyra delregioner finns nu vård- och omsorgscollege etablerade. Regionen behöver kraftsamla för att få omvårdnadsprogrammet att svara upp mot sjukvårdens behov. Ett viktigt steg är att anta SKL:s och Kommunals avsiktsförklaring vad gäller vårdutbildning för vårdbiträden och undersköterskor, med en miniminivå på 800 poäng för vårdbiträden. Västra Götalandsregionen behöver även utöka antalet AT-platser, bland annat sedan Göteborgs universitet har fått fler platser på läkarutbildningen.

Kompetensutvecklingsinsatser är också viktiga för att behålla personal. I dag har sjuksköterskor och undersköterskor möjlighet att gå specialistutbildningar på betald arbetstid. Vi vill att fler yrkesgrupper får den möjligheten.

Ytterligare en åtgärd för att säkra kompetensförsörjningen i vården är att ta tillvara utlandsutbildad hälso- och sjukvårdspersonal. Nationella insatser som snabbspår för legitimationsyrken och förstärkta resurser för validering av utländsk vårdutbildning, tillsammans med regionens insatser i PLUS-programmet, är en bra grund. Programmet behöver utökas och omfatta fler legitimationsyrken och bör således förstärkas ekonomiskt.

Tid för utvecklings- och förändringsarbete måste ges budgetutrymme. Att exempelvis systematiskt kunna arbeta med uppgiftsväxling mellan vårdens personal kräver tid och ekonomiskt utrymme. Vid omställning av vården gäller det att ha ett kompetensförsörjnings- och utbildningsperspektiv. Kompetensförsörjning ska vara en given del i all planering och utveckling av verksamheter. Inför beslut som fattas, med påverkan på hälso- och sjukvården, ska en konsekvensanalys av kompetensförsörjning och utbildning göras.

Mål:

- Västra Götalandsregionen ska vara en ledande och attraktiv arbetsgivare med ett hälsofrämjande ledarskap som grund
- Krav på kollektivavtal ska gälla vid all offentlig upphandling
- Kompetensförsörjning ska vara en given del i all planering och utveckling av verksamheter
- Oberoende av hyrpersonal

Uppdrag:

- Följ upp konsekvenserna av sjukhusens sparkrav, med återrapportering vid varje möte med personalutskottet. Särskilt fokus ska ligga på arbetsmiljö och personalomsättning
- Ta fram en handlingsplan för hur Västra Götalandsregionen ska nå nationella snitt för löner inom hälso- och sjukvården
- Fortsätt satsningen på jämställda löner
- Gör en särskild låglönesatsning
- Anta SKL:s och kommunals avsiktsförklaring vad gäller utbildning för vårdbiträden och undersköterskor
- Kartlägg hur helgtjänstgöring ser ut på våra sjukhus och ta fram ett regiongemensamt program för hälsofrämjande scheman och förbättrad arbetsmiljö i samarbete mellan HR och de fackliga organisationerna
- Öka andelen servicepersonal på sjukhusen
- Inför personalpools med adekvat utbildning för vårdbyrken
- Utred ett gratifikationssystem för att få fler vårdutbildade att söka sig till landsbygd och mindre tätorter
- Ge fler yrkesgrupper möjlighet till yrkesintroduktion och kompetensutveckling på betald arbetstid
- Inrätta särskilda handledaransättningar
- Utöka satsningarna för utlandsutbildad hälso- och sjukvårdspersonal, samt insatserna för att anställda människor med funktionsvariationer

Regionutveckling

Målet med den regionutvecklingspolitiken måste bidra till att skapa förutsättningar för hållbar tillväxt, såväl socialt, ekologiskt som ekonomiskt. Regionens insatser ska aktivt bidra till att motverka segregation, arbetslöshet eller social utsatthet. Full sysselsättning utgör vår övergripande politiska prioritering och en viktig faktor för människors hälsa och välbefinnande. Att åstadkomma långsiktig förändring förutsätter en politik som tar sikte på de strategiska och strukturellt viktiga frågorna. Alla, nyanlända såväl som infödda, som kan arbeta ska också få möjlighet att göra det. Det gäller både kvinnor och män. Särskilt stödinsatser som bidrar till att den arbetskraftspotential som finns hos många utrikes födda kvinnor och andra samhällsgrupper som idag står långt ifrån arbetsmarknaden fokuseras. Regionen bör även ta tillvara potentialen hos och skapa förutsättningar för personer med funktionsnedsättning att delta i arbetslivet.

Vidare ska arbetet med kraftsamling för fullföljda studier fullföljas.

Aktörer i den sociala ekonomin är en värdefull resurs och ska ges stöd att bidra med sin kompetens till en förstärkt social hållbarhet.

Ny regional utvecklingsstrategi 2021 – 2030

Den kommande regionala utvecklingsstrategin ska bidra till att stärka rätten till utbildning och livslångt lärande, rätten till arbete och utveckling, rätten att ha möjlighet att ta del av aktivt kulturliv, samt ett liv i hälsa och välbefinnande. Regionen ska vara väl förberedd för arbetet med fysisk regional planering.

Tillväxt

Västra Götalands utveckling förutsätter ett konkurrenskraftigt och produktivt näringsliv som genom entreprenörskap och innovation i framkant skapar nya arbetstillfällen och därmed ökat skatteunderlag. Samarbetet med näringslivet är därför avgörande för den fortsatta utvecklingen. Att åstadkomma ett regionalt näringslivsråd är ett viktigt verktyg för att fördjupa detta samarbete. Regionen ska därför utreda formerna för hur ett sådant organ kan komma till stånd.

Att aktivt stödja insatser som leder till fler och växande företag skapar förutsättningar för jobb och tillväxt i hela regionen. Genom att stödja nyföretagande, särskilt bland underrepresenterade och nya grupper, kan nya marknader och arbetstillfällen skapas. Företag som leds, utvecklas och drivs av kvinnor ska prioriteras. Kapitalförsörjningen till kvinnlig företagsamhet, innovationer och entreprenörskap måste bli mer jämlik

Digitalisering och den accelererande teknikutveckling samt elektrifieringen skapar nya möjligheter men också nya utmaningar. Fortsatta satsningar på utbyggnad av bredband i kombination med insatser som förbereder dagens och morgondagens arbetskraft för de förändrade kompetenskraven på arbetsmarknaden är nödvändiga om företagens och den offentliga verksamhetens förändrings- och omställningsbehov kan tillgodoses. Samtidigt ska strategier finnas för att möta de grupper i samhället som riskerar att halka efter.

Besöksnäringen har stor betydelse för vår tillväxt och arbetsmarknad. Genom mer aktivt samarbete mellan aktörerna inom turism och kultur kan turistsäsongerna förlängas, och fler besöksmål profileras. Besöksnäringen skapar också stort värde både i staden och på landet. Den i särklass största delen av besöksnäringen i ekonomiska mått sker i Göteborgsområdet. Här har regionen en viktig roll genom att till exempel erbjuda flexibla kollektivtrafiklösningar i anslutning till konferenser och möten.

De blå och gröna näringar utgör viktiga branscher i vår region och ska ges goda utvecklingsmöjligheter.

Arbetsmarknad

Arbetsmarknaden i Västra Götaland präglas fortfarande av industriföretag, bland annat inom fordonstillverkningen men även kemi- och processindustrin. Samtidigt växer fram nya och innovativa företag med full kraft som utvecklar framtidens tekniker, produkter och arbete. Samarbetet mellan det offentliga, näringslivet och sociala ekonomin måste utvecklas för en arbetsmarknad i framkant. Att klara

kompetensutveckling och omskolning är viktiga utmaningar för att människor ska kunna göra sig anställningsbara och för att näringslivet ska klara sitt behov av arbetskraft. Ska vi ha tillväxt och klara välfärden, kräver det att kvinnor och män kan delta på lika villkor i arbetslivet.

Västra Götalandsregionen bör samverka med kommuner, myndigheter och andra aktörer i syfte att bidra till att behovet av rekrytering inom bristyrken tillgodoses genom aktiva åtgärder. Västra Götalands kompetensförsörjning och matchning ska bl.a. stärkas genom fler utbildningsveckor på folkhögskolorna samt genom regionala yrkesvux. Västra Götalandsregionen ska stödja initiativ till att delregionala kompetenscentrum för bl.a. distansutbildningar inom både yrkeshögskola och högskola/universitet kan etableras i samarbete med intresserade kommunalförbund. Regionens naturbruksskolor är en viktig resurs för de gröna näringarna och ska ges goda utvecklingsförutsättningar.

Utmaningarna på arbetsmarknaden i Västra Götaland kommer att vara fortsatt stora. För att skapa en bättre fungerande integration för de nyanlända krävs samverkan och aktiva insatser inom arbetsmarknadspolitiken. Det kräver att nyanlända får rätt stöd för att etablera sig snabbt på arbetsmarknaden. Matchningen mellan lediga jobb och arbetssökande på arbetsmarknaden ska underlättas med stöd av utbildningsinsatser utifrån arbetslivets behov. Alla som kan arbeta ska arbeta. Många människor har en yrkeserfarenhet som är viktig på arbetsmarknaden. Det handlar både om de som befunnits sig länge på svensk arbetsmarknad och de som har erfarenhet från andra länder. Samtidigt råder stor brist på rätt kompetens inom alltfler branscher. Arbetet med validering ska breddas och fördjupas, samt att det vid behov erbjuds möjlighet till kompletterande utbildning. Det finns skäl att fortsatt utveckla valideringsprocessen för att bli mer träffsäker och förankrad hos arbetsgivarna. Regionen ska i nära samarbete med samordningsförbund och utbildningsanordnare stödja utveckling av ett snabbt och effektivt valideringssystem.

Mål:

- Västra Götalandsregionen ska verka för en jämlik och jämställd arbetsmarknad i hela Västra Götaland
- Västra Götalandsregionen stärker arbetet med integration av nyanlända på arbetsmarknaden

Uppdrag:

- Utveckla modeller för en bättre matchning mellan den skattefinansierade utbildningen och näringslivets behov
- Skapa en plattform för kontinuerlig dialog och samverkan med näringsliv, akademi och civilsamhällets aktörer
- Ge ökat stöd för kvinnors företagande och innovationskraft
- Utveckla kreativa och gröna näringar i Västra Götaland
- Bredda och intensifiera arbetet med validering
- Utred formerna för ett regionalt näringslivsråd

Miljö och klimat

Det finns inget större hot mot mänskligheten än vad drastiska miljö och klimatförändringar kan innebära. Den hållbara utvecklingens sociala, ekonomiska och ekologiska dimensioner är var för sig viktiga. Målet om en långsiktigt hållbar utveckling ska vara utgångspunkten för alla beslut. Västra Götalandsregionen har i sin roll ett ansvar för att invånarna har möjlighet att leva, verka och resa klimatsmart. Regionen ska gå före på miljöområdet. Vi ska ta vårt ansvar för miljöproblemen och bidra till att utveckla och främja framtidens klimatlösningar. Målet är att regionens egna verksamheter ska vara fossiloberoende år 2020. Regionen ska även i samarbete med kommuner, länsstyrelsen och andra intressenter vara pådrivande i arbetet mot ett fossilfritt Västra Götaland 2030. Arbetet behöver också fokusera på att de nationella miljömålen åter lyfts upp på agendan och utgör en utgångspunkt för det territoriella samarbetet. Regionen ska ta initiativ till regionala miljömål tillsammans med kommunerna och Länsstyrelsen för perioden 2020–2030.

Regionen ska aktivt driva miljöfrågorna i den egna verksamheten. Det innebär att verksamheterna ska bedrivas resurseffektivt med fokus på att minska sin miljöpåverkan. Men det innebär också att ha en hållbar konsumtion som stimulerar till att ta ansvar, samt att stödja utveckling och innovationer. Ett viktigt led i detta är att höja ambitionsnivån i regionens klimatväxlingsprogram i syfte att kunna styra mot ett mer hållbart resande för anställda och förtroendevalda. Regionen ska som en stor och viktig aktör aktivt arbeta för att uppfylla de prioriterade nationella miljömålen i den egna verksamheten – det vill säga livsmedel, energi, transporter, klimat, gröna näringar, hav och vatten.

Västra Götalandsregionen har en lång period aktivt arbetat med att minska den egna verksamhetens negativa miljöpåverkan. Ett arbete som behöver fortsätta även framöver. Samtidigt måste regionen också ta höjd för konsekvenser av det förändrade klimatet. Fler skyfall och värmeböljor kräver beredskap och förebyggande åtgärder redan på planeringsstadiet. Regionfullmäktige beslutade i januari 2018 att ställa sig bakom vår motion som understryker vikten av att utarbeta analysunderlag, strategi och handlingsplan för att strukturera klimatanpassningsarbetet i Västra Götalandsregionen. Arbetet måste startas snarast och följas upp regelbundet.

Skräpbergen växer längs våra vackra kuster. Ett tilltagande problem som måste mötas med aktivt initiativ till utveckling av nya tekniker och metoder för att ta hand om avfallet innan de når land. Regionutvecklingsnämnden ställde sig i april 2019 bakom vår motion om nya insatser för att rena Västerhavet. Det är viktigt att regionen snarast tillser att motionens förslag omsätts i praktisk handling.

Regionen ska fortsatt stödja forskning och utveckling av förnybar energi, energieffektivisering och förbättrade transporter. Att minska transporternas negativa miljöpåverkan, inte minst flyget är ett viktigt framtida utvecklingsområde. Regionen kan genom aktiva insatser skapa förutsättningar för ett brett samarbete mellan offentliga aktörer, näringslivet och akademien. Vi vill ta initiativ till etablering av ett centrum för utveckling av fossilfria bränslen i Västra Götaland. Utvecklingen av elfordon och eldrivna motorvägar kan vara ytterligare ett område som behöver stöd och utveckling. Här kan regionen vara en viktig aktör i samarbetet mellan de olika näringsgrenarna och akademien.

Botaniska trädgården i Göteborg bedriver forskning av god internationell klass inom biologisk mångfald och klimat. Verksamheten är därmed en viktig del i miljöarbetet inom Västra Götalandsregionen. Den är också en viktig resurs i arbetet med att öka barn och ungdomars kunskaper om och intresse för växters betydelse för miljön. Trädgården har också stor betydelse för att motverka stress och öka människors välbefinnande. Verksamhetens värdefulla bidrag ska därför tas väl tillvara, och ges fortsatt goda utvecklingsmöjligheter. Planerade investeringar i bland annat ett nytt växthus och förbättrad arbetsmiljö samt tillgänglighet ska fullföljas.

Mål:

- Invånarna i Västra Götaland ska vara oberoende av fossil energi år 2030
- Västra Götalandsregionens verksamheter ska vara föregångare i miljöarbetet
- Västra Götalandsregionen ska ta initiativ till att regionala miljömål tas fram tillsammans med kommunerna och Länsstyrelsen för perioden 2020–2030

Uppdrag:

- Klimatväxlingsprogrammet ska följs upp och ytterligare bidra till hållbart resande
- Bidra till en omställning i riktning mot att kunna leva och verka klimatneutralt
- Strukturera klimatanpassningsarbetet och säkerställ att det beaktas vid investeringsplanering och genomförande av verksamheter
- Etablera ett centrum för utveckling av fossilfria bränslen i Västra Götaland

Kollektivtrafik

Västra Götaland är en växande och omtyckt region, både att bo, studera och arbeta i. För att livet i Västra Götaland ska fungera krävs en infrastruktur som klarar av en växande befolkning. En väl fungerande kollektivtrafik innebär att fler människor kan välja bussen eller tåget som första alternativ för resa till utbildning, fritid och arbete. De problem, med trängsel och svårigheter för kollektivtrafiken att ta sig fram, som finns i och runt Göteborg, måste mötas med alternativa färdmedel. I Borås, Uddevalla, Skövde och Trollhättan är det viktigt att stärka linjetrafiken så att fler väljer att resa med kollektivtrafik. Det är också angeläget att stärka närtrafiken och den anropsstyrda linjetrafiken på landsbygden för att erbjuda kollektivtrafik på likavillkor.

Kollektivtrafiken måste vara pålitlig. Fler väljer att åka kollektivt om de vet att tider hålls. Vi vill erbjuda en tillgänglig kollektivtrafik som är enkel och prisvärd att resa med. Kollektivtrafiken är både en strategisk samhällsbyggnadsfråga och en viktig samhällsservice, inte minst för att kunna sluta de påverkbara hälsoklyftorna. En bra, tillgänglig och pålitlig kollektivtrafik underlättar vardagslivet och ger en ökad livskvalitet. Vi utgår från att beslutet om WiFi på alla Västtrafiks fordon genomförs. För att ge ytterligare service för dem som reser kollektivt vill vi att knutpunkter och stationer i Västra Götaland byggs ut med fritt WiFi. Det är ett steg i att skapa mervärde för det kollektiva resandet och skapa mötesplatser.

För att underlätta för fler att åka kollektivt ska priserna justeras för att passa så många som möjligt. Ungdomsrabatten upp till 25 år ska på sikt återinföras i Västtrafiks prissortiment. Vi vill sänka biljettpriset för barn i grundskoleålder till hälften av biljettpriset för vuxna. Möjlighet att utveckla familjebiljett under lågtrafik är prioriterat. Avgiftsfri kollektivtrafik under sommarloven kan göra det möjligt för alla skolungdomar att åka till sommarjobb eller fritidsaktiviteter oavsett hur familjens ekonomi ser ut.

Ett viktigt mål för Västra Götalandsregionen är att fortsätta arbetet mot fördubblingsmålet. Det innebär som mål att var tredje resa i Västra Götaland ska göras i kollektivtrafiken år 2025. Genom att fler väljer att resa kollektivt kan vi fortsätta stegen mot ett fossilfritt Västra Götaland 2030.

Inget av de nya drivmedlen är idag perfekta. Det är därför viktigt att alla drivmedel granskas framöver, för att driva utvecklingen framåt. Genom att ställa krav stimuleras de bästa bränslena och de sämsta försvinner från marknaden. Västra Götalandsregionen ska genom sin kollektivtrafik stimulera till utveckling av fossilfria bränslen.

Infrastruktur

För att bygga Västra Götaland starkt och hållbart inför framtiden är det viktigt att vi satsar på rätt investeringar. Vi vill också göra satsningar som främjar en rundare region. Inte minst viktigt är att förbättra infrastrukturen med kringliggande regioner och över gränsen in i Norge. Arbetet inom STRING-nätverket ger möjlighet till vidgade möjligheter för jobb och utveckling. Vi vill också att mer av det långväga godset fraktas på järnväg. Om vi ska nå hög sysselsättning och en ökad andel kvalificerad industriproduktion behövs både fungerande arbetspendling och pålitliga godstransporter. Därför är det viktigt att Västra Götalandsregionen tar fram en prioriteringsordning för de olika infrastrukturobjekten, samt stödjer konvertering av godstransporter till järnväg.

Vi måste skapa en bra grund för infrastrukturen i Västra Götaland där sjöfart, väg, järnväg, flyg och telekommunikation utvecklas och kompletterar varandra. Effektiva och samordnade lösningar för godstrafiken är ett viktigt mål för utveckling av transporter men även för att bidra till en omställning till klimatsmarta trafiklösningar. Det eftersatta statliga investeringsbehovet måste åtgärdas. Regional medfinansiering får ske med stor restriktivitet och om det tillför särskilt mervärde för regionens invånare.

Vi vill stödja utvecklande och implementering av ny teknik i Västra Götaland. Där är gods- och persontransporter viktiga ur nya tekniska utvecklingsperspektiv. Genom att stimulera utveckling av digitala mobilitetstjänster och trafikplattformar kan ytterligare steg mot ökat kollektivt resande tas.

Mål:

- Trafikförsörjningsprogrammets mål uppnås
- Det nya biljettsystemet genomförs
- Den regionala infrastrukturplanen ska vara prioriterad
- Priset för barn, unga och familjer i kollektivtrafiken ska reduceras
- Investeringar av nationellt intresse ska bekostas av staten

Uppdrag:

- Bygg ut Närtrafiken för att gälla veckans alla dagar
- Återställ ungdomsrabatten etappvis för att på sikt gälla alla upp till 25 år
- Regionen ska ta fram en tydlig prioritering för regionala järnvägssatsningar som både tillgodoser stadens och landsbygdens behov

Kultur

Kulturen ska alltid stå fri och präglas av mångfald, kvalitet och interkulturellt utbyte i hela Västra Götaland. Kulturen kan ge berättelser och synliggöra de klassklyftor, könsskillnader och utmaningar mellan stad och land som finns. Kunskap om historien bidrar till människors identitet och trygghet. Genom att delta i kulturella utbyten motverkas stereotypa föreställningar vilket medför ömsesidig förståelse och respekt för de olikheter som berikar vårt samhälle. Politiken har ett viktigt uppdrag att stödja folkbildningen för att stärka och utveckla demokratin. Vi socialdemokrater vill utveckla dagfolkhögskolor för att nå fler grupper samt stötta bildningsförbunden för att stärka bildningen i Västra Götalandsregionen. Kulturarvet utgörs av vad tidigare generationer skapat och hur vi i dag uppfattar, tolkar och för det vidare. Kulturarvet är inte statiskt utan något som ständigt förändras och omformuleras. Kulturen har också en avgörande betydelse för att stärka folkhälsa och öka känslan av sammanhang.

Oavsett vem du är och vilken bakgrund du har ska möjligheten till deltagande inom kultur och fritidsliv stärkas. Det handlar om extra stöd för både parasport och till aktivt deltagande inom kulturens områden.

I en allt snabbare urbanisering som Sverige genomgår innebär det att det traditionella friluftslivet måste förändras och komma närmare där människor bor. För att stödja människor att komma ut i naturen och underlätta ett aktivt friluftsliv behövs mer stadsnära vandringsleder och motionsspår. Vi socialdemokrater vill utveckla vandringsleder ytterligare. Barns och ungas rätt till kultur ska fortsatt prioriteras i den regionala kulturpolitiken. Vi vill arbeta för att öka barns och ungas möjligheter att ta del av konst och kultur.

Regionen ska leva upp till ambitionerna i FN: s barnkonvention, där barn och ungas rätt att ta del av konst och kultur, och att uttrycka sig i konstnärlig form understryks.

Västra Götalandsregionen är den ledande kulturregionen i landet. Genom institutionerna Film i Väst, Göteborgssymfonikerna, Regionteater väst och Göteborgsoperan har Västsverige fått nationell uppmärksamhet och internationell lyskraft. Vi vill stärka dessa kulturella nav genom fortsatta utvecklingsinsatser. Institutionerna har också en viktig roll i att göra sin verksamhet tillgänglig i hela Västra Götaland. Regionteater Väst är idag Sveriges största turnerande scen för Barn och unga. För att lyfta dansens betydelse vill vi se att Regionteater Väst blir nationell dansscen för barn och unga med statligt uppdrag att fortsätta utveckla dansen.

I Västra Götaland finns flera museer, varav ett antal av stort nationellt intresse. Vi vill se dessa som noder inom sitt område med nationellt uppdrag. Genom att koppla samman Textilmuseum i Borås, Rörstrands museum i Lidköping samt Röhsska museum i Göteborg kan Västra Götaland skapa en nationell nod för arkitektur och design. Genom att bygga vidare på det kulturella arvet av design kan Västsverige stärka framtidens design.

Runt om i världen lever konstnärer farligt för att de utövar sin konst. Västra Götalandsregionen ska verka för att fler kommuner tar emot en fristadskonstnär².

Mål:

- Den digitala tekniken ska göra det lättare att nå kultur- och bildningsverksamheter
- Bildningsfokus ska lyftas i regionens verksamheter för att se till varje individs personliga utveckling
- Barn- och ungdomskulturen ska utvecklas
- Det demokratiska värdet inom kulturen lyfts genom att arbeta för jämställd och jämlik kultur

Uppdrag:

- Utveckla regionens kulturinstitutioner till att nå fler besökare
- Stärk möjligheten till kultur och fritidsliv för alla invånare i Västra Götaland
- Skapa förutsättningar för stadsnära vandringsleder med kulturinslag
- Arbeta för att göra Regionteater Väst till nationell dansscen för barn och unga
- Skapa en nationell nod för arkitektur och design
- Stötta fler att bli Fristadskommuner
- Forskningsprojekt inom kulturen som riktar sig till människors hälsa stöds och används inom folkhälsoarbetet

---

² En fristadskonstnär är en person som bjudits in av en svensk kommun eller region på grund av att han eller hon förföljs i sitt hemland. I Sverige får konstnären en fristad under två år för att kunna leva och fortsätta arbeta med sitt yrke i trygghet. Kommunen eller regionen som bjuder in, lovar att stå för försörjningen under de två åren. Till gruppen konstnärer räknas journalister, musiker, filmare, dramatiker och andra professionella skribenter och konstnärer som förföljs eller hotas på grund av sitt arbete och därför behöver en fristad.

Ledning och styrning

Att leda och styra en komplex organisation förutsätter att ledningen och medarbetarna vet vad uppgiften är och åt vilket håll de ska sträva. Det förutsätter i sin tur att det finns en väl förankrad förståelse för uppsatta mål och alla delar samma verklighetsbild. Vi vill gärna se utveckling och genomförande av en värderingsstyrd och dialogbaserad budgetberedning, där utförarnas och professionens perspektiv bättre tas tillvara. Regionens styrmodell måste därför utvecklas mer mot en dialogbaserad modell som förmår förklara och skapa gemensamt ansvar för verksamhetens ekonomi och resultat. Vi vill också se en utveckling där medarbetarna får betydligt mer att säga till om, och ges möjlighet att ta ansvar. En förutsättning för detta är också att strukturen för den politiska och förvaltningsorganisationen fortsätter utredas och utvecklas under kommande mandatperiod. I detta arbete ska också ingå en utvärdering av den ekonomiska styrningen i regionen. Regionens lednings- och styrningsmodell ska alltid ha sin utgångspunkt i invånarnas och patienternas perspektiv.

Fokus i samtliga verksamheter ska vara att skapa värde för invånarna i Västra Götaland.

Regionens målstyrning behöver ses över. Vi vill behålla målstyrningsmodellen, men samtidigt ge verksamheterna större mandat att bestämma hur målen ska nås i det dagliga arbetet. Här behöver ytterligare förenklingar ske. Andra ledningssystem samt jämställdhetsarbetet måste integreras i en modern framtida styrmodell för att minimera onödigt administrativt arbete. Den politiska och professionella styrningen ska leda verksamheten mot en långsiktig och hållbar utveckling, ekologiskt, socialt och ekonomiskt.

Vi vill också utveckla dialogen med invånarna genom att söka nya former för delaktighet och påverkan. Framförallt vill vi integrera resultatet av dialogen i regionens styrmodell, och i nämnders och styrelser dagliga och strategiska arbete. Nuvarande demokratitorg behöver därför vitaliseras, och dess resultat bättre tas tillvara och kanaliseras i organisationen.

Regionen måste skapa en-dörr-in till varje verksamhetsområde för hantering av synpunkter och klagomål från invånarna. Det måste vara tydligt vart man vänder sig för att lämna in synpunkter och hur snabbt man kan förväntas få svar på sin fråga/synpunkt.

En viktig del av en fungerade styrnings- och ledningssystem är också en modern informationsteknik som underlättar, inte belastar, det dagliga arbetet. Digitaliseringens möjligheter till effektivisering ska nyttjas bättre i verksamheten.

Ledningens engagemang och medarbetarnas delaktighet i verksamhetens planering och genomförande måste ständigt utvecklas. Samtliga medarbetare och chefer ska känna förtroenhet med organisationens värdegrund och de mål som styr verksamheten. Kunskap om arbetsmiljöansvaret ska stärkas hos chefer och i ledningsorganisationen.

Som arbetsgivare måste regionen förtydliga regelverket kring och uppföljning av bisysslor i hela organisationen. Samtidigt som regionen måste värdesätta lojala och engagerade medarbetare får ingen tvekan råda om att illojal konkurrens inte får förekomma i organisationen.

Medarbetare och förtroendevalda ska känna trygghet i att kunna slå larm om oegentligheter i organisationen under anonymitetsskydd. En struktur som underlättar det ska skapas genom en så kallad whistleblower-funktion.

Delar av den regionala verksamheten bedrivs på en konkurrensutsatt marknad. Regionen ska utveckla en strategi för sin marknadsnärvaro och position. Ambitionen ska vara att bibehålla och stärka den egna ställningen på marknaden och agera som en koncern gentemot konkurrenterna.

Mål:

- Regionstyrelsens roll som ägare ska utvecklas
- Regionstyrelsen i sin roll som ägare utformar tydligare regler för och uppföljning av bisysslor i hela organisationen
- Regionens roll på nationella och internationella arenor ska stärkas
- Dialogen med kommunerna ska vitaliseras och utvecklas för att stärka ”kommunernas region”

Uppdrag:

- Förenkla målstyrningen
- Säkerställ kravet på kollektivavtal och sociala kriterier vid upphandling
- Utveckla den politiska styrningen genom bättre dialog med verksamheterna
- Beakta barn- och jämställdhetsperspektivet vid utveckling av styrmodell
- Skapa förutsättningar för verksamhetsnära och kvalitetsdriven verksamhetsutveckling
- Stärk det regionövergripande utvecklingsarbetet. Standardisering av processer måste vara utgångspunkten för utvecklings-, förbättrings- och förändringsarbetet
- Inför en s.k. whistleblower-funktion i regionen

Stöd- och serviceverksamheter

Servicekommitténs uppdrag är att med hög kvalitet och god effektivitet stödja regionens verksamheter. En effektiv intern serviceverksamhet har stor betydelse för Västra Götalandsregionens förmåga att klara uppdragen inom hälso- och sjukvård och regionutveckling. Kommittén ska genom samordning och rationalisering av stödverksamheterna frigöra resurser som kan användas för att möta nya eller ökade behov i kärnverksamheten. Medarbetarna inom samtliga stöd- och serviceverksamheter ska ges möjligheter till kompetensutveckling och fortbildning. Därför krävs särskilda satsningar för kompetensutveckling på samma sätt som idag finns för undersköterskor.

Mål:

- Genom ett samlat ansvar för samordning, produktion och leverans av serviceverksamhet inom Västra Götalandsregionen ska förutsättningar skapas för att frigöra resurser till kärnverksamheten

Fastighetskommittén har som huvuduppgift att se till att Västra Götalandsregionens verksamheter kan bedrivas i ändamålsenliga lokaler, anpassade till verksamheternas behov och deras krav på säkerhet och funktion. De lokaler som regionen bedriver verksamhet i ska uppfylla kraven på god tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Fastighetskommittén ska bedriva effektiv fastighetsförvaltning för att begränsa hyreskostnaderna. Arbetet med energieffektivisering och minskad energiförbrukning ska fortsätta. Vid planering och genomförande av ny-, om- och tillbyggnation ska klimatförändringarnas effekter på verksamheter aktivt beaktas och tas med i beslutsunderlagen. Fastighetskommittén ska genom sin verksamhet främja så kallade ”vita jobb” genom hela entreprenörskedjan.

Mål:

- Att med kunskap om kundernas behov aktivt stödja regionens verksamheter med ändamålsenliga lokaler, god miljö och service samt förvalta och utveckla regionens fastigheter
- Att vid projektering och genomförande av fastighetsinvesteringar särskilt beakta klimatförändringarnas konsekvenser för verksamhet, personal och patienter/brukare
- Att erbjuda och bedriva företagshälsovård samt genom sin informations-, forsknings- och utbildningsverksamhet utgöra en resurs för hälsofrämjande arbetssätt i regionens verksamheter och bolag
- Företagshälsovården och forskning om hälsofrämjande arbetssätt ska fortsätta utvecklas inom ramen för hälsa och stressmedicin

Uppdrag:

- Den fysiska investeringsplaneringen ska bättre beakta arbetsmiljöaspekter genom samverkan mellan Västfastigheter och Hälsan och stressmedicin

Övriga verksamheter

Inom ramen för denna budget finansieras också regionfullmäktiges egen verksamhet, revisorskollegiet, patientnämnderna och arkivnämnden (gemensam nämnd med Göteborgs kommun).

Ekonomi

Det råder just nu högkonjunktur i landet och i Västsverige. I kraft av detta som en drivande kraft och med anledning av den s-ledda regeringens historiskt stora satsningar på välfärden har även regionen haft en stark ekonomisk ställning sedan valet 2014. 2016 noterades ett överskott på cirka 1,7 mdkr, tyvärr kan vi se att ledningen tappat kontrollen över kostnadsutvecklingen över resultatet för 2017 och 2018 har gått från stora överskott till underskott. Regionen har en rekordstor likviditet på drygt 12 mdkr, ett eget kapital på cirka 7,6 mdkr, och mycket högt ekonomiskt anseende hos banker och finansinstitut. Detta är viktigt med en fortsatt ansvarsfull politik med god ekonomisk hushållning som ledstjärna. Regionen kommer under kommande år att stå inför stora ekonomiska och verksamhetsmässiga utmaningar. Exempelvis måste den snabba kostnadsutvecklingen brytas, verksamhetens resultat och vårdgarantinivåerna upprätthållas och den egna produktionen öka. Dessa utmaningar ställer krav på handlings- och genomförandekraft. Det ställer också krav på beslutsamhet att göra de nödvändiga prioriteringar som behövs för att leva upp till invånarnas högt ställda krav på god, säker och kvalitativ regional service. Den ekonomiska politiken måste präglas av kontinuitet och förutsägbarhet, men även strävan efter ökad produktivitet. Genom ständiga förbättringar och effektiviseringar i vardagen behöver mer resurser frigöras. Ledningsorganisationen har ett särskilt stort ansvar för att fullfölja denna inriktning och tillämpa ett engagerat och närvarande ledarskap.

Budgetförslaget är balanserat över perioden, även om ett bättre resultat bör eftersträvas framöver.

Finansiella mål

- Nettokostnaderna ska inte överstiga summan av skatteintäkter och generella statsbidrag
- Det egna kapitalet ska som lägst uppgå till 3 000 mnkr
- Västra Götalandsregionen ska ha god betalningsberedskap genom snabb tillgång till likvida medel i enlighet med finanspolicyens fastställda ramar
- Västra Götalandsregionen ska bibehålla nuvarande kreditrating AAA

Med utgångspunkt i de riktlinjer som lagts fast i finanspolicy bemyndigas regionstyrelsen att vid eventuellt behov av stärkt likviditet uppta tillfälliga lån som uppgår till ett maximalt belopp om 3 000 mnkr.

Skattesatsen

Skattesatsen föreslås oförändrad till 11 kr och 48 öre per skattekrona för planperioden 2020–2022.

Med en skattesats på 11 kronor och 48 öre bedöms skatteintäkter och generella statsbidrag uppgå till:

Mnkr	2020	2021	2022
Preliminära skatteintäkter	45 509	47 254	49 097
Kommunalekonomisk utjämning	5 050	5 145	5 139
Totalt	50 560	52 399	54 236

Utveckling av skatteunderlag och skatteintäkter

SKL:s prognos för skatteunderlagsutvecklingen under perioden 2019 till 2022 framgår av tabellen nedan:

	2019	2020	2021	2022
SKL, feb	2,9	2,9	3,8	4,0
ESV, jan	3,3	3,1	3,3	3,4
SKL, dec	3,0	3,0	3,9	4,0
Regeringen, nov	3,5	3,6	3,5	

Effektivitetskrav

Budgetförslaget ställer inga generella effektiviseringskrav. Verksamheterna har dock i praktiken att beakta kostnadsutveckling, befolkningsökning samt det ökade behovet. Detta ställer särskilda krav på fortsatt produktivitetsökning och vardagseffektiviseringar.

Löne- och prisutveckling³

Bedömning av utvecklingen av priser, löner och andra kostnader utgår från den prognos som Sveriges Kommuner och Landsting redovisat i februari 2019. Enligt prognosen gäller följande prisindex under perioden:

	2020	2021	2022
LPIK inkl. läkemedel	2,6%	2,6%	2,5%
LPIK exkl. läkemedel	3,1%	3,1%	2,9%

Styrelser och nämnder inom hälso- och sjukvården erhåller indexet LPIK inklusive läkemedel, och övriga verksamheter LPIK exklusive läkemedel, med undantag för Kollektivtrafiknämnden och Fastighetsnämnden som erhåller sitt prognostiserade regionbidrag netto.

Resursfördelningsmodellen

Vi har använt följande fördelningsnycklar för fördelning av regionbidrag till hälso- och sjukvårdsnämnderna:

HSN Norra	16,996 %
HSN Västra	20,742 %
HSN Gbg	32,499 %
HSN Södra	13,369 %
HSN Östra	16,394 %

³ SKL:s prisindex inklusive läkemedel för 2020 (2,6 %) tillämpas för generell uppräknings av regionbidrag till nämnder/styrelser inom hälso- och sjukvården. För övriga verksamheter tillämpas prisindex 2,0 %. SKL:s index tillämpas endast för första året. För andra år under planperioden tillämpas schablonindexet enligt budgetunderlaget. Skälen är att det finns en rad oklarheter i utvecklingen framöver vad gäller skatteintäkter, kostnadsutvecklingen samt andra påverkansfaktorer. Inför budget 2021 kommer ny prövning att ske. Ambitionen är att även kommande år följa SKL:s index.

Ramförändringar – tillskott, avdrag och finansiering

Nedan redogörs för de ramförändringar eller andra justeringar som gäller för nämnder och styrelser.

Regionfullmäktige

Regionbidraget för regionfullmäktige minskas med 3 mnkr för 2020. Orsaken är den tillfälliga kostnaden för utbildningskostnader för nya förtroendevalda 2019.

Regionstyrelsen/kommittéerna

Förvaltningen underlag visar på en fortsatt ökning av högre administration sedan valet. För att stärka basverksamheten måste denna utveckling stävjas. Ett effektiviseringskrav på administrationen motsvarande 20 mnkr åläggs styrelsen för fördelning i hela organisationen.

Kostnadsutvecklingen för externt köpt vård och för inhyrd personal måste brytas. Den nationella överenskommelsen med SKL avseende minskade kostnader för inhyrd personal ska realiseras under budget- och planperioden. I mycket nära samarbete med nämnder och styrelser ska regionstyrelsen därför tillser att aktiva åtgärder vidtas i detta syfte. För budget- och planperioden ska kostnader för köpt vård minska med 400 mnkr, och för inhyrd personal med 300 mnkr. Administrativa overheadkostnader ska för samma period minska med 20 mnkr.

Mot bakgrund av regionstyrelsens tidigare redovisade överskott bidrar styrelsen med 50 mnkr för finansiering av budgetförslaget.

Ramen till framtidens vårdinformationsmiljö ökas med 128 mnkr.

Personalutskottet

För att möjliggöra gemensam samordning och styrning av ST-tjänster överförs 33 mnkr för 2020 och 34 mnkr för 2021 från hälso- och sjukvårdsnämnder till utskottet för vidare hantering.

För att möjliggöra konkurrenskraftiga löner tillförs under budget- och planperioden 500 mnkr. Hur fördelningen av medlen på bästa sätt kan ske ska bestämmas genom förhandlingar med de fackliga organisationerna. Aviserade höjningar av Ob-tillägget ska ingå i dessa förhandlingar.

För att ta ytterligare steg mot målet att uppnå jämställda löner tillförs 50 mnkr för 2020.

För låglönesatsningar i prioriterade grupper tillförs 50 mnkr för 2020.

För fortbildning och kompetensutveckling av grupper som idag inte kunnat ta del av tidigare satsningar tillförs 5 mnkr från 2020.

För finansiering av utökad antal AT-läkartjänster tillförs 15 mnkr från 2020.

Hälso- och sjukvårdsstyrelsen

För införande av avgiftsfria besök hos läkare och psykologer på ungdomsmottagningar för unga (19–25 år) tillförs styrelsen 10 mnkr från 2020. Resurserna ska fördelas ut till hälso- och sjukvårdsnämnderna från 2021 utifrån den kostnadsfördelning som framkommer under 2020.

Hälso- och sjukvårdsstyrelsens ram ökas med 30 mnkr för SU:s särskilda uppdrag som motfinansiering av ALF-medel från staten (Avtal om läkarutbildning och forskning, ersättning som staten ger regioner för att medverka i utbildning av läkare och klinisk forskning).

För att påbörja det systematiska arbetet med att erbjuda PSA-testning för män över 50 år tillförs 7,4 mnkr från 2020. Resurserna ska fördelas ut till hälso- och sjukvårdsnämnderna från 2021 utifrån den kostnadsfördelning som framkommer under 2020.

För att påbörja etappvisa införande av avgiftsfria besök hos sjuksköterska inom primärvården för personer 65 år och äldre tillförs 15 mnkr från 2020, ytterligare 10 mnkr från 2021, samt 10 mnkr från 2022. Resurserna ska fördelas ut till hälso- och sjukvårdsnämnderna från 2021 utifrån den kostnadsfördelning som framkommer under 2020.

För att påbörja etappvisa införande av avgiftsfria besök hos tandhygienist för personer 65 år och äldre tillförs 10 mnkr från 2020. Resurserna ska fördelas ut till hälso- och sjukvårdsnämnderna från 2021 utifrån den kostnadsfördelning som framkommer under 2020.

För full finansiering av vårdvalen inom primärvård och rehabilitering tillförs styrelsen begärda medel. För att säkerställa långsiktig finansiering av de ökade kostnaderna inom vårdval rehabilitering bör en genomlysning och utvärdering av tillämpningen ske under 2020.

Styrelsens medel på 200 mnkr för fortsatt arbete med utveckling av den nära vården överförs till hälso- och sjukvårdsnämnder.

Hälso- och sjukvårdsnämnderna

Nämnderna tillförs ett generellt tillskott utöver indexhöjningen på 450 mnkr under budget- och planperioden.

För att möjliggöra gemensam samordning och styrning av ST-tjänster överförs 33 mnkr för 2020 och 34 mnkr för 2022 från hälso- och sjukvårdsnämnder till personalutskottet för vidare hantering.

Patientnämnd

Inga ramförändringar föreslås.

Arkivnämnden

Inga ramförändringar föreslås.

Fastighetsnämnden

Fastighetsnämndens ram fastställs till 229 mnkr för 2020. Ett avkastningskrav på 25 mnkr fastställs för 2020.

Servicenämnden

Inga ramförändringar föreslås.

Nämnd för Hälsan och stressmedicin

Inga ramförändringar föreslås.

Regionutvecklingsnämnden

Inga ramförändringar föreslås.

Miljönämnden

Ramen till miljönämnden ökas 2021 med 20 mnkr och 30 mnkr 2022 för ökade kostnader på grund av nytt växthus i Botaniska trädgården.

Kollektivtrafiknämnden

Regionbidraget ligger i linje med koncernkontorets bedömning, dvs enligt den plan som gäller för perioden 2019–2021. Detta innebär utöver grunduppräknningen extra ramar som motsvarar 173 mnkr för 2020, samt 227 mnkr för 2021. Regionbidraget för 2022 kommer att prövas vid kommande budgetförslag då ny prognos för kollektivtrafiken arbetas fram. För 2020 tillförs 5 134 mnkr, för 2021 5 464 mnkr och för 2022 5 574 mnkr.

Kulturnämnden

Inga ramförändringar föreslås.

Moderförvaltningen

För finansiering av budgeten beräknas moderförvaltningen ramar för minskad köpt vård öka 200 mnkr för 2020, 100 mnkr 2021 och 100 mnkr 2022. Minskade kostnader för inhyrd persona beräknas ge ökade intäkter på 200 mnkr 2020, 75 mnkr 2021 och 25 mnkr 2022. Minskade overheadkostnader för administration förväntas ge ökade ekonomiskt utrymme på 20 mnkr 2020.

Regionstyrelsen ges i uppdrag att tillse att intäktsförstärkningar enligt ovan realiserar under budget- och planperioden.

Ett avkastningskrav på 25 mnkr på folktandvården, 25 mnkr på Närhälsan samt 25 mnkr på Fastighetsnämnden ska gälla för 2020.

Koncernbanken

Intäkten till koncernbanken budgeteras till 450 mnkr.

Investeringsram

Följande ramar gäller för investeringar under budget- och planperioden:

	2020	2021	2022
Total investeringsram, mnkr	6 100	6 300	6 300

Fastighetsindex fastställs till 2 % för 2020.

Resultat

Den socialdemokratiska ledda regeringen har aviserat att statsbidragen till kommuner och regioner fortsatt kommer att öka. Den gångna mandatperioden har det rört sig om ökade statsbidrag i miljardklassen till Västra Götalandsregionen och vi har fullt förtroende för att regeringen fortsätter att satsa på välfärden. Detta garanteras också genom den s.k. januariöverenskommelsen. Vi väljer dock att vara återhållsamma i hanterandet av ej beslutade satsningar och har i denna budget medräknat 250 mnkr i generella statsbidrag.

Budgetens prognostiserade resultat för budget- och planperioden beräknas till:

	2020	2021	2022
Resultat	73,2	69,8	350,5

Regionbidrag

	Budget 2020		Plan 2021		Plan 2022	
	Regionbidrag	Riktat statsbidrag	Regionbidrag	Riktat statsbidrag	Regionbidrag	Riktat statsbidrag
Hälsa- och sjukvård	43 600,4	1 484,0	44 598,0	856,0	45 649,9	
Hälsa- och sjukvårdsstyrelsen	11 063,5	1 134,4	11 294,8	856,0	11 530,7	
Hälsa- och sjukvårdsnämnderna	32 536,8	349,6	33 303,2		34 119,2	
Norra hälsa- och sjukvårdsnämnden	5 530,3	59,4	5 660,7		5 799,5	
Södra hälsa- och sjukvårdsnämnden	4 349,9	46,7	4 452,4		4 561,6	
Östra hälsa- och sjukvårdsnämnden	5 334,4	57,3	5 460,2		5 594,1	
Västra hälsa- och sjukvårdsnämnden	6 748,4	72,5	6 907,2		7 076,2	
Göteborgs hälsa- och sjukvårdsnämnd	10 573,9	113,6	10 822,8		11 087,9	
Regionutveckling	7 267,7	452,4	7 660,7	452,4	7 843,6	
Regionutvecklingsnämnden	828,4		844,9		861,8	
Miljönämnden	103,8		125,9		158,4	
Kulturnämnden	1 201,1	452,4	1 225,2	452,4	1 249,7	
Kollektivtrafiknämnden	5 134,4		5 464,8		5 573,8	
Serviceverksamheter	274,5		275,4		276,3	
Fastighetsnämnden	229,0		229,0		229,0	
Servicenämnden	25,5		26,0		26,5	
Nämnd Hälsan & stressmedicin	20,0		20,4		20,8	
Regiongemensamt	4 571,5	137,5	4 674,9	4,5	4 995,0	
Regionfullmäktige	88,9		90,7		92,5	
Regionstyrelsen	3 067,0	137,5	3 262,8	4,5	3 628,0	
Regionstyrelsen	1 958,3	137,5	1 997,4	4,5	2 037,4	
Personalskottet	1 108,8		1 265,3		1 590,6	
Revisorskollegiet	25,3		25,8		26,3	
Patientnämnderna	25,7		26,2		26,8	
Arkivnämnden	34,2		34,8		35,5	
Koncernbanken	-450,0		-450,0		-450,0	
Moderförvaltningen	1 780,4		1 684,5		1 635,8	
Summa	55 714,1	2 073,9	57 209,0	1 312,9	58 764,9	

Förslag till beslut

Regionstyrelsen föreslår regionfullmäktige att besluta:

1. Fastställa regionbidrag till styrelser, nämnder och verksamheter för år 2020 enligt föreliggande förslag till budget
2. Fastställa inriktningen för åren 2021–2022 som underlag för den fortsatta planeringen
3. Fastställa skattesatsen för 2020 till 11 kronor och 48 öre per skattekrona
4. Fastställa i budgetens angivna finansiella mål och övergripande mål
5. Regionstyrelsen får i uppdrag att besluta om planeringsdirektiv för 2020 och planåren med den av regionfullmäktige fastställda budgeten och flerårsplan som grund
6. Uppdra åt regionstyrelsen att utifrån en årlig investeringsram på 6 100 mnkr för 2020 fastställa en årlig investeringsplan samt anvisa medel till investeringsprojekt för 2020
7. Bemyndiga regionstyrelsen att under 2020 i övrigt uppta lån om ett högsta belopp av 3 000 mnkr att hanteras enligt föreskrifterna i finanspolicyn
8. Bemyndiga regionstyrelsen att disponera medel inom koncernbanken och moderförvaltningen i syfte att kunna fullfölja samordningsansvaret och uppgiften om övergripande ansvar för verksamheter i egen regi
9. Fastställa fastighetsindex till 2 % procent för 2020 som underlag till beräkning av hyror
10. Regionfullmäktige fastställer ett koncernbidrag från tandvårdsstyrelsen till 25 mnkr, från primärvårdsstyrelsen 25 mnkr samt från fastighetsnämnden till 25 mnkr
11. Uppdra åt Kollektivtrafiknämnden att justera taxor inom kollektivtrafiken med i genomsnitt upp till maximalt 5 % för 2020
12. HSS får i uppdrag att besluta om riktlinjer för hälso- och sjukvårdsnämndernas arbete med vårdöverenskommelser 2020–2021 med den av regionfullmäktige fastställda budgeten och flerårsplanen som grund
13. Regionutvecklingsnämnden, kollektivtrafiknämnden, miljönämnden och kulturnämnden får i uppdrag att senast 30 september 2019 fatta beslut om uppdrag med mera till respektive verksamheter
14. Servicenämnden får i uppdrag att senast den 30 september 2019 teckna serviceöverenskommelser med berörda verksamheter
15. Hälso- och sjukvårdsnämnderna och hälso- och sjukvårdsstyrelsen får i uppdrag att senast den 30 september 2019 vara överens med berörda styrelser, förvaltningar och alternativa utförare inom hälso- och sjukvården och tandvården avseende ersättningar, vårdnivåer och vårdinriktningar med mera
16. Styrelser och nämnders detaljbudgetar skall vara beslutade senast 31 oktober
17. Regionstyrelsen bemyndigas att inför konsolideringen av koncernens detaljbudget granska nämnder och styrelser budgetar, ansvara för samordnande dialog och vid behov ge uppdrag till berörda styrelser och nämnder om förnyad prövning av sina detaljbudgetar
18. Regionstyrelsen bemyndigas att fastställa Västra Götalandsregionens detaljbudget för 2019 och fatta beslut om tekniska justeringar av regionbidrag till nämnder och styrelser under förutsättning att ärendena inte är av principiell art
19. Regionfullmäktige fastställer i övrigt i budgeten angivna mål och fokusområden samt inriktningar för 2020 samt plan för 2021–2022

Resultaträkning

	2020	2021	2022
Verksamhetens intäkter	14 099	14 617	15 153
Verksamhetens kostnader	-66 540	-67 947	-69 776
Avskrivningar	-2 689	-3 124	-3 303
Verksamhetens nettokostnad	-55 130	-56 454	-57 927
Skatteintäkter	45 509	47 254	49 097
Kommunalekonomisk utjämning och generella statsbidrag	10 278	10 025	10 019
Verksamhetens resultat	657	825	1 190
Finansiella intäkter	61	62	63
Finansiella kostnader	-645	-817	-902
Resultat efter finansiella poster	73,2	69,8	350,5

Balansräkning

	2020	2021	2022
Immateriella anläggningstillgångar	84	83	82
Materiella anläggningstillgångar			
-Byggnader och Mark	23 285	26 143	28 545
-Maskiner och inventarier	10 713	11 961	13 096
Finansiella anläggningstillgångar	438	438	438
Anläggningstillgångar	34 519	38 625	42 161
Bidrag till infrastruktur	398	353	308
Omsättningstillgångar			
Förråd	351	371	391
Kortfristiga fordringar	4 852	4 927	4 706
Kortfristiga placeringar	7 164	5 321	4 938
Kassa och bank	500	500	500
Summa omsättningstillgångar	12 867	11 119	10 535
TILLGÅNGAR	47 785	50 097	53 004
Ingående eget kapital	7 617	7 690	7 760
Årets förändring	73	70	351
Eget kapital	7 690	7 760	8 111
Avsättning pensioner	22 276	24 555	26 785
Övriga avsättningar	2 000	2 000	2 000
Avsättningar	24 276	26 555	28 785
Långfristiga skulder	3 077	4 007	4 557
Kortfristiga skulder	12 741	11 775	11 552
Skulder	15 818	15 782	16 109
EGET KAPITAL, SKULDER OCH AVSÄTTNINGAR			
	47 784	50 097	53 004